

Projekt Ørn

Årsrapport 2015

Projekt Ørn

Årsrapport 2015

Foto: Per Ekberg.

Datablad

- Titel: Projekt Ørn – Årsrapport 2015
Redaktion: Erik Ehmsen, Kim Skelmosen og Timme Nyegaard
- Udgivelsestidspunkt: Marts 2016
- Bedes citeret: Ehmsen, E., K. Skelmosen & T. Nyegaard (2016): Projekt Ørn - Årsrapport 2015. Dansk Ornitologisk Forening.
- Forside: Fiskeørn. Foto: Vagn Donskov
Bagside: Havørn. Foto: Klaus Dichmann
- Udgiver og copyright: Dansk Ornitologisk Forening – BirdLife Denmark
Vesterbrogade 138-140
DK-1620 København V
Tlf. 3328 3800
E-mail: dof@dof.dk
- ISSN-nr: Trykt version: 1904-3899. Elektronisk version: 1904-3902.
- Yderligere oplysninger: Kim Skelmosen
Leder af Projekt Ørn
E-mail: gestaltskelmosen@gmail.com
Tlf.: 2773 4070
- Erik Ehmsen
Artskoordinator for havørn
E-mail: erik@ehmsen.org
Tlf.: 6264 1559 el. 3024 3378
- Leif Novrup
Artskoordinator for fiskeørn
E-mail: leifnovrup@pc.dk
Tlf.: 9744 8301
- Tscherning Clausen
Artskoordinator for kongeørn
E-mail: tsc.vib@mail.tele.dk
Tlf.: 9831 7354
- Timme Nyegaard
Biolog i DOF
E-mail: timme.nyegaard@dof.dk
Tlf.: 3328 3800
- Projekt Ørns hjemmeside: www.dof.dk/naturbeskyttelse/arter/orne

Foto: Per Ekberg.

Indholdsfortegnelse

Årsberetning fra Projekt Ørn.....	8
Styregruppe i Projekt Ørn	9
Havørnen i Danmark 2015	10
Ringmærkning af Havørn i 2015	30
Fiskeørnen i Danmark 2015	31
Kongeørnen i Danmark 2015	34
Vinterørnetælling: Mindst 346 ørne holder vinter i Danmark	35
Ørnens Dag: Ørnene viste vingefang i perfekt dansk vintervej	36
GPS-mærkede Kongeørne: Unge danske kongeørne er fløjet til Tyskland	38

Årsberetning fra Projekt Ørn

Af projektleder Kim Skelmose

Projekt Ørn har i snart mange år fulgt havørnens genindvandring til Danmark, og projektet har haft stor betydning for beskyttelsen af ørnene i den sårbare proces. Samtidig har projektet tiltrukket og engageret en skare af nye frivillige i arbejdet på at beskytte storslået levende natur. Siden havørnen begyndte at yngle i Danmark igen i 1995 har projektet skabt samarbejde mellem fuglefolk, lodsejere, jægere og andre af betydning for ørnene. Det er takket være alle disse menneskers indsats og velvilje, at vi i 2015 havde 72 registrerede ynglepar af havørne – bare 3 par fra den 'vilde' drøm i de første år med Projekt Ørn i Dansk Ornitologisk Forening om 75 ynglepar i 2040!

Formentlig når vi allerede et godt stykke over målet i 2016, og hvis det fortsætter i det tempo, har vi over 100 ynglepar inden 2020, men det stopper ikke Projekt Ørn. Tværtimod fortsætter vi ufortrødent – uden et nyt mål for bestandens størrelse. Ingen ved, hvor det ender, men ørnene vil stadig have brug for vores opmærksomhed og beskyttelse, og den hastige vækst i bestanden er sikkert bare udtryk for, at Danmarks natur har manglet ørne og engang haft endnu flere af de store rovfugle, end vi har troet.

Nye mål bliver at få ringmærket flere danske ørne, at følge ørne med gps-sendere og på webkamera. Der er stadig meget, vi ikke ved om deres liv og adfærd. Mens arbejdet med havørnene fortsætter, vil Projekt Ørn sætte mere fokus på de to andre arter af ynglende ørne i Danmark – fiskeørn og kongeørn, som ikke har fået nær samme fodfæste som havørnen, uden at vi endnu ved hvorfor.

I 2015 fik vi i samarbejde med Københavns Universitet gps-sendere på tre unge kongeørne for at kunne følge, hvor de forsvinder hen, når de ikke bliver i Danmark og danner ynglepar her. Læs mere i rapportens afsnit om de tre danske ynglepar. I 2015 nåede vi for første gang op på fem ynglepar af fiskeørn, men der kom kun to unger ud af flyve. Læs mere om fiskeørnene i årsrapportens afsnit om dem. Læs også rapportens afsnit om ringmærkning.

Ved vintertællingen i januar blev der registreret 342 havørne og 4 kongeørne. Et flot oplæg til 'Ørnens Dag', som blev holdt for 10. år i træk og med godt besøg på de 17 steder i landet, hvor frivillige fra DOF stillede op for at vise ørnene frem for offentligheden.

Årsmødet blev holdt 18. januar på Dalum Landbrugsskole. Vi havde en fin dag, med et indholdsrigt program og godt fremmøde af redekoordinatorer. Årsmødet er ikke bare vigtigt for sammenholdet i Projekt Ørn, men også som efteruddannelseskursus for redekoordinatorerne.

God fornøjelse
Kim Skelmose
Leder af Projekt Ørn

Styregruppe i Projekt Ørn

Med den hastige vækst i Danmarks bestand af havørne og nu 5 par fiskeørne samt 3 par kongeørne er arbejdsbyrden i Projekt Ørn og steget mærkbart. Med Kim Skelmose som ny leder har Projekt Ørn derfor også etableret sig med en styregruppe til det daglige arbejde med at koordinere indsatsen og varetage kontakten mellem projektet og redekoordinatorene samt andre samarbejdspartnere.

Styregruppen består af disse fem medlemmer:

Kim Skelmose, leder af Projekt Ørn. Ringmærker. Har deltaget i ringmærkning af havørne fra starten.

Medlem af hovedbestyrelsen i DOF. Bor i Gammel Ry.

Mail: gestaltskelmose@gmail.com

Mobil: 27734070

Erik Ehmsen, artskoordinator for havørn i Danmark. Bor på Fyn. Har været aktiv i DOF siden 1975 blandt andet med forløberen for DOFbasen.

Mail: erik@ehmsen.org

Mobil: 30243378

Leif Novrup, artskoordinator for fiskeørn i Danmark siden 2004. Bor i Sevel mellem Holstebro og Skive og har været aktiv i DOF siden midten af 1980'erne. Har siddet i lokalbestyrelsen i DOF Vestjylland og diverse udvalg under DOF. Caretaker ved Stubbergård sø og Flyndersø samt Geddal enge.

Mail: leifnovrup@pc.dk

Mobil: 23315601

Lars Ulrich Rasmussen, Ringmærker med speciale i rovfugle siden 1972. Han er 64 år og bor ved Hinnerup vest for Århus. Medlem af DOF siden 1970 og siden 1974 aktiv med optællinger af ynglende rovfugle. I starten omkring Kolding og siden 1980'erne vest for Århus.

Mail: larsulrichrasmussen@gmail.com

Mobil: 40781566

Ole Friis Larsen, redekoordinator i Projekt Ørn siden 2006. Han er 63 år og har været aktivt medlem af DOF siden 1968. Bor i Nakskov. Medlem af hovedbestyrelsen.

Mail: ole@friis.mail.dk

Mobil: 40918071

Havørnen i Danmark 2015

Sammenfatning

Af artskoordinator Erik Ehmsen

Årets resultat blev, at der var 72 beboede reder, og at der kom 94 unger på vingerne fra disse reder. Forholdsvis var året dog på det jævne, eftersom mange par af ukendte årsager opgav ynglen midt i deres yngleperiode. Det mest overraskende der skete på havørnefronten i Danmark 2015, var et redebyggende par på Bornholm. Vi har ingen informationer, der indikerer at havørnen har ynglet på øen i historisk tid. Det er i den sammenhæng spændende, hvilke byttedyr et par på Bornholm kan finde i så store mængder, at de kan gennemføre en yngel. Der er langt fra redestedet på midtøen til kysterne med de fisk og andefugle, der lever der.

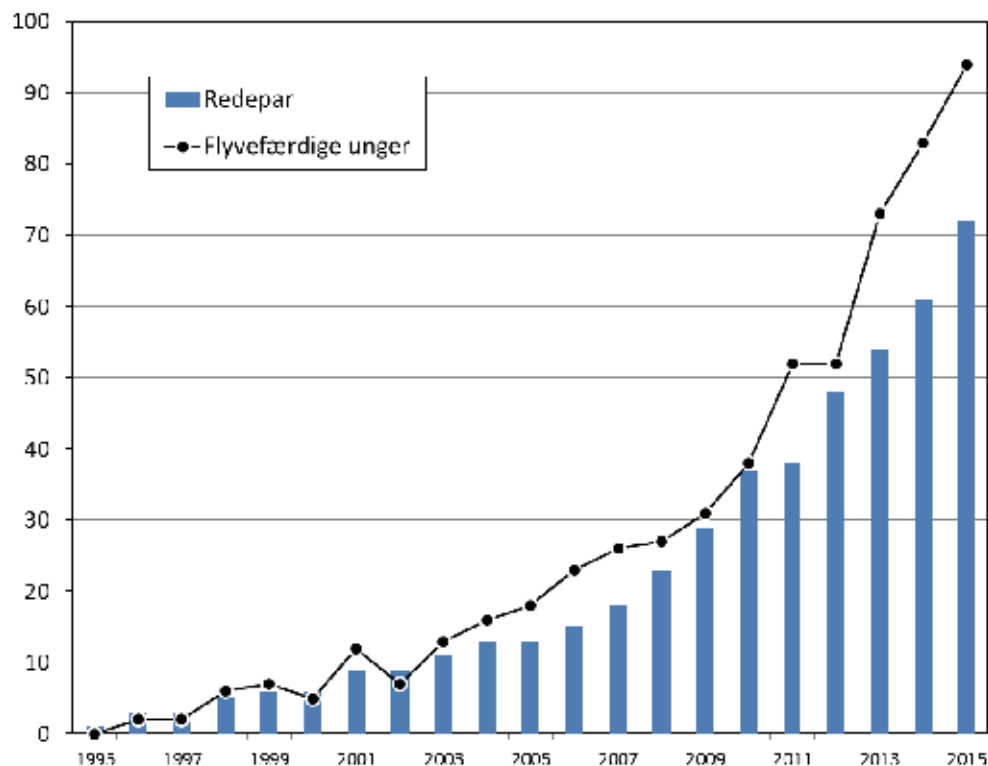
Overalt i landet går bestanden frem, nogle steder langsomt andre steder i spring. I de af ørne tæt beboede områder kiler der sig stadig nye par ind.

Af de mange par der har opgivet ynglen midt i yngleperioden, er det mest spektakulære i den sammenhæng parret ved Saksfjed på Lolland, hvor Dansk Ornitologisk Forening har opsat et web kamera. Her viser film fra natten den 20/3, at en mår jog hunnen af reden midt om natten, og at måren var i stand til at tage æggene.

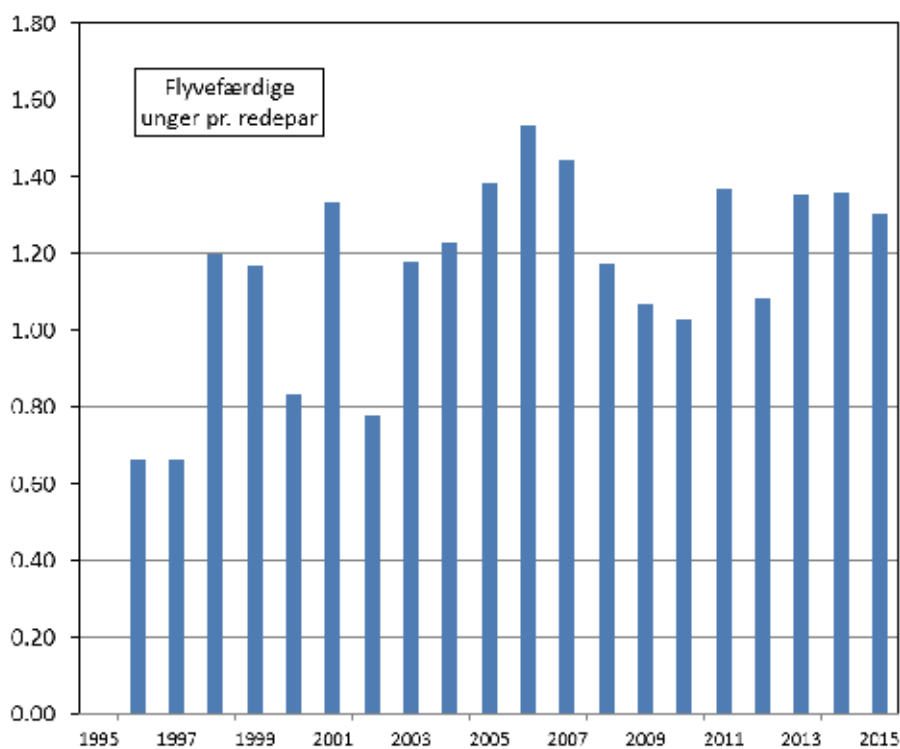
Mår snupper ørneæg! Se hele videoen her: <http://pandion.dof.dk/kort-nyt/sensationel-video-af-tyven-i-reden>

Mange ørnefolk har været overbevist om, at havørne var i stand til at lægge nye æg og få unger i sådan et tilfælde. For første gang har vi nu beviset for på film at det er tilfældet. Parret lagde to nye æg og der fløj to unger af reden, en imponerende indsats af de to ørne. Fra sidste år ved vi, at Skjernparret også lykkedes med et omlæg.

Figur 1. Antal redepar samt antal flyvefærdige unger af havørn registreret i Danmark 1995-2015.

Figure 1. Number of breeding pairs and yearly total of fledged White-tailed Eagles in Denmark 1995-2015.

Figur 2. Gennemsnitligt antal flyvefærdige unger pr. havørnepar i Danmark 1995-2015.

Figure 2. Average number of fledged young per breeding pair of White-tailed Eagle in Denmark 1995-2015.

Tabel 1. Havørnepar med rede i perioden 1995-2015 samt antallet af flyvefærdige unger produceret i hver rede. 0 indikerer, at parret har indledt rugning uden at få unger på vingerne. Ynglepar, hvor æglægning/rugning ikke er registreret, er markeret med -. Kursiv indikerer, at parret ikke har været aktivt i 2015.

Table 1. White-tailed Eagle pairs in Denmark 1995-2015. Italics indicate unoccupied territories in 2015 and - indicate that incubation has not been registered.

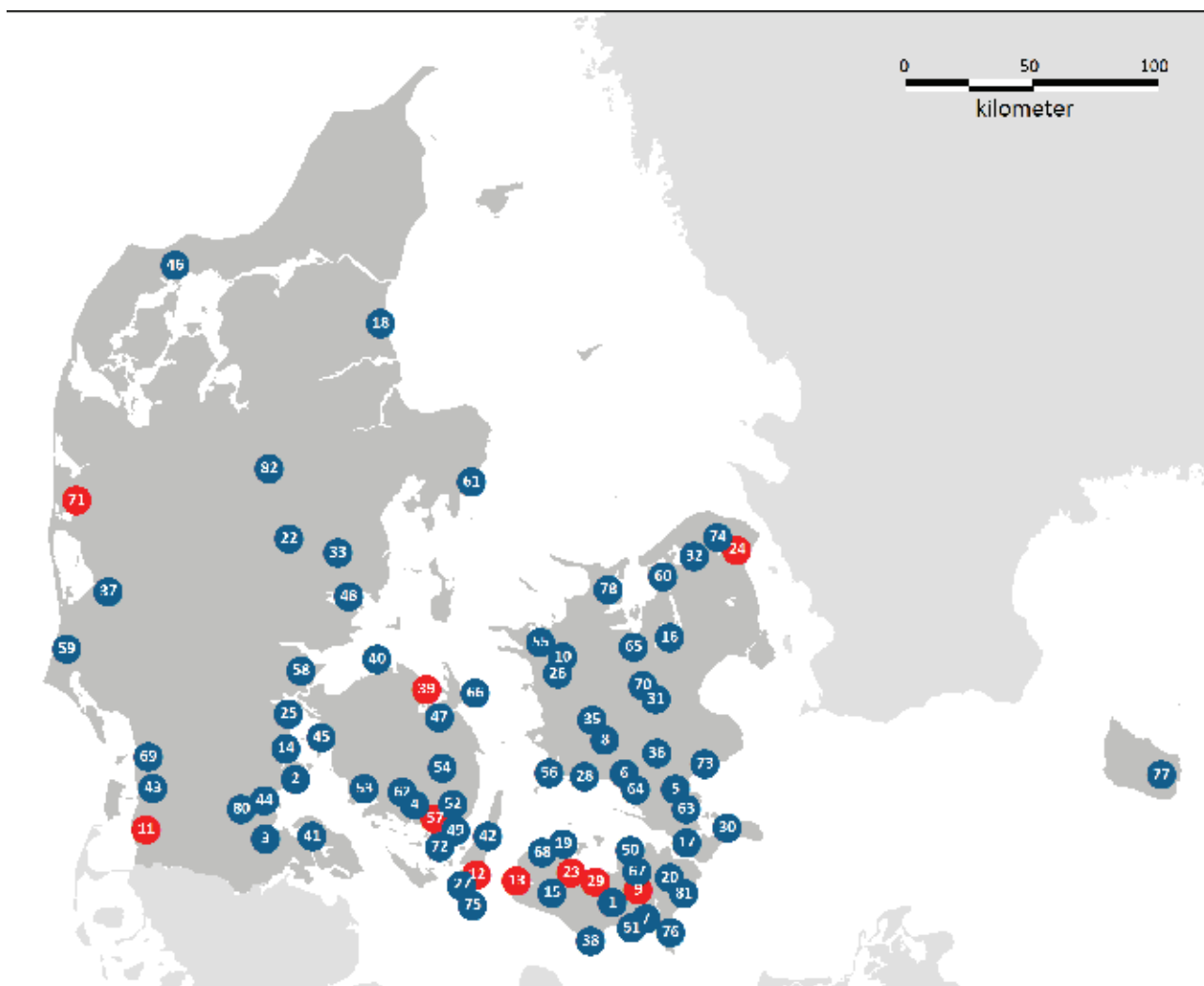
Nr. Lokalitet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Total
1 Maribosøerne	0	-	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	34
2 Bankel Sø	1	1	2	2	2	1	1	1	0	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	1	0	27
3 Hostrup Sø	1	0	1	1	1	2	1	2	2	2	2	3	2	1	1	2	0	2	2	2	2	29
4 Brændegård Sø	2	1	0	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	1	-	1	2	2	2	2	1	26
5 Præstø Fjord	-	1	0	2	0	2	2	0	2	2	2	3	0	2	0	0	1	1	2	1	2	22
6 Gavnhøj	-	-	-	-	0	2	2	2	2	2	1	2	2	0	0	1	1	2	1	2	1	17
7 Roden Skov	-	-	-	1	-	1	2	1	2	2	1	0	1	2	2	0	2	0	0	1	0	13
8 Tystrup Sø	2	2	2	2	2	3	3	2	2	3	3	2	2	2	3	2	2	3	3	3	2	33
9 Østlolland	1	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	2	2	1	0	0	0	-	-	-	9
10 Skarresø	-	-	-	-	0	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	3	2	18
11 Skast	0	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12 Langeland I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
13 Enehøje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
14 Haderslev	0	0	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	3	1	1	2	1	16
15 Naksø Fjord	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	2	18
16 Bognæs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18
17 Tærø/Stensby Skov	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	1	2	0	2	3	3	3	18
18 Lille Vildmose	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
19 Råghøj	0	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	7
20 Midtfalster	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	13
21 Sydlige Jylland	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
22 Søhøjlandet I	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	11
23 Knuthenlund	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
24 Esrum Sø	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
25 Solkær Engsø	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	3	3	2	2	2	16
26 Tissø	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15
27 Langeland II	0	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	12
28 Ormø/Glænø Fredskov	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
29 Knuthenborg	1	3	0	2	6	1	3	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	6
30 Møn	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	9
31 Haraldsted Sø	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	9
32 Alsønderup Enge	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	9
33 Søhøjlandet II	2	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	14
34 Vejlerne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
35 Sorø	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4
36 Gødstrup Sø	0	2	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4
37 Skjern Enge/Borris Hede	2	0	0	3	1	1	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
38 Hyllekrog	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	9
39 Leammer	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
40 Æbelø	0	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	9
41 Als	-	2	1	0	0	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	0	0	3
42 Tranekær	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4

Nr. Lokaltet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Total	
43 Brøns Skov											1						1					1	2
44 Genner																1	2	2	2	1	2		8
45 Wedellsborg																0	2	2	2	2	2		6
46 Thy																-	-	-	-	0	2		2
47 Kertinge Nor																					2	2	4
48 Vorsø																0	1	2	2	2	2		5
49 Lunkeris Skov/Hestehaveskoven																-	1	2	1	2	1	4	4
50 Kippinge																2	2	2	2	2	2		8
51 Nysted																-	-	-	1	2	3		3
52 Sortemosen																0	2	2	2	0	0		4
53 Løgismose																1	0	1	2	4			4
54 Ravnholt																2	3	2	2	2			9
55 Saltbækvig																-	1	0	1	2			2
56 Stigsnaes																1	2	2	2	1			6
57 Hvidkilde Sø																-	-	-	-	-			0
58 Rands Fjord																-	1	1	2				2
59 Filsø																1	1	0	2				2
60 Nordskoven																-	1	1	2				2
61 Djursland/Rugaard																2	0	2	4				4
62 Arreskov Sø																-	0	0	0				0
63 Præstø Syd/Oremandsgård Skove																-	2	2	4				4
64 Dybsø																2	2	2	2				6
65 Isefjord																				0	0		0
66 Romsø																				0	2		2
67 Guldborg																				2	1		3
68 Nordvestlolland																				1	2		3
69 Ribe																				0	-		0
70 Skjoldenæsholm																				0	0		0
71 Vest Stadil																				0			0
72 Sydtåsinge/Skovballe																				-	1		1
73 Vemmetofte Strandskov																					2		2
74 Krakadals Sø, Gribskov																					1		1
75 Broløkke																					-		0
76 Bøtø																					1		1
77 Bodilsker																					-		0
78 Ulkerup Skov																					1		1
79 Midtlolland																					1		1
80 Hovslund																					2		2
81 Østfalster																					-		0
82 Tange Sø																					1		1
83 Djursland Nordvest																					2		2
84 Sydkysten af Lolland																					1		1
Unger i alt	0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	38	52	52	73	83	94	587	
Par med rede (Rp)	1	3	3	5	6	6	9	9	11	13	13	15	18	23	29	37	38	48	54	61	72	474	
Unger pr. redepar	0,00	0,67	0,67	1,20	1,17	0,83	1,33	0,78	1,18	1,23	1,38	1,53	1,44	1,17	1,07	1,03	1,37	1,08	1,35	1,36	1,31	1,24	

Tabel 2. Antal havørnepar fordelt på kommuner og DOF-lokalafdelinger. Årets 72 par har været fordelt på i alt 40 ud af 98 kommuner og for første gang alle 13 lokalafdelinger.

Table 2. Number of nesting pairs of White-tailed Eagle in each municipality and local DOF branch.

DOF-afdeling	Kommune	Redepar i 2014	Redepar i 2015
Bornholm	Bornholms	0	1
København	Lejre	2	2
	Stevns	0	1
Nordsjælland	Hillerød	1	1
	Frederikssund	1	1
	Gribskov	0	1
Vestsjælland	Kalundborg	3	3
	Ringsted	2	2
	Slagelse	2	2
	Sorø	1	1
	Odsherred	0	1
Storstrøm	Faxe	1	1
	Guldborgsund	6	8
	Lolland	4	6
	Næstved	3	3
	Vordingborg	4	4
Fyn	Faaborg-Midtfyn	2	2
	Langeland	2	3
	Middelfart	1	1
	Nordfyns	1	1
	Kerteminde	2	2
	Svendborg	3	3
	Assens	1	1
	Nyborg	1	1
Sønderjylland	Haderslev	3	3
	Sønderborg	1	1
	Tønder	1	1
	Aabenraa	1	2
Sydøstjylland	Kolding	1	1
	Horsens	1	1
	Fredericia	1	1
Sydvestjylland	Esbjerg	1	1
	Varde	1	1
Vestjylland	Ringkøbing-Skjern	2	1
Østjylland	Silkeborg	1	2
	Skanderborg	1	1
	Syddjurs	1	1
	Norrdjurs	0	1
Nordvestjylland	Thisted	1	1
Nordjylland	Mariagerfjord	1	1

Figur 3. Havørneteritorier med redefund i perioden 1995-2015. De reder, der var aktive i 2015, er vist med blå. Tallene refererer til lokalitetslisten i tabel 1. Rederne 21, 34, 79, 83 og 84 er ikke vist.

Figure 3. Territories with nests of White-tailed Eagle found during the years 1995-2014. Nests that were active in 2014 are shown in blue. Numbers refer to the numbers used in table 1. Nests 21, 34, 79, 83 and 84 are not shown.

Lokalitetsgennemgang

1. Maribosøerne, Guldborgsund kommune

Af redekoordinator Uffe B. Nielsen

Jeg er noget usikker på klækningstidspunktet, da det er meget lidt jeg følger parret direkte ved redetræet. Begge ørnene stod på reden 26. februar og her var der næppe lagt æg. Mit bud i forhold til tidligere år er, at de har lagt æg omkring 10. marts. Altså klækning omkring 15. april.

Aktiv rede konstateret 27. maj, den gamle han var tilstede på reden. Den 27. juni blev redetræet besøgt igen, og der stod da to store unger på reden.

2. Bankel Sø, Haderslev Kommune

Af redekoordinator Klaus Dichmann

Ingen unger i år i Bankel. Asmus (eieren) fortæller, at der i yngletiden var 3 ørne ved søen, der konstant var oppe at slås. Hunnen lå et stykke tid på reden, men Asmus mener at forstyrrelser fra den tredje ørn har gjort, at hun har opgivet yngleforsøget.

3. Hostrup Sø, Aabenraa Kommune

Af redekoordinator Jesper Tofft

Parret ved Hostrup Sø var ikke at finde ved den sædvanlige rede i senvinteren, og Thorkild Juhl opdagede i begyndelsen af marts, at de var i gang med en ny rede i en nærliggende skov, ca. 8-900 m væk i luftlinje. Denne rede havde dog en håbløs placering i toppen af en gran, og faldt ned før den var færdigbygget.

Siden har vi ikke set meget til fuglene, og vi ved ikke om de evt. kan have bygget en 3. rede et ukendt sted. Der er søgt flere steder uden held, og der har ikke været set tegn på fourageringsflyvninger væk fra søen med bytte, så vores gæt er, at de har opgivet af yngle i år. I august er parret dog atter set sammen i området.

4. Brændegård Sø, Faaborg-Midtfyn Kommune

Af redekoordinator Gunnar Jørgensen

Havørneparret ved Brændegård Sø fik i 2015 ingen unger på vingerne. Årsagen til det mislykkede yngleforsøg er ukendt.

5. Præstø Fjord, Vordingborg Kommune

Af Lars Munk

Årets resultat 3 unger. Ved et besøg i forsommeren så jeg 3 unger på reden.

6. Gavnø, Næstved Kommune

Af redekoordinator John Bang Jørgensen

De fik 1 unge på vingerne og yngleåret gik stille og roligt. Jeg var på besøg sidst i april, og der var liv i reden. Ellers kun observationer fra min bopæl. Parrets afkom sidder altid i det udgåede træ i lang tid efter udflyvning fra reden. Hvis der er noget, ringer jeg bare til skytten.

7. Roden Skov, Guldborgsund Kommune

Af Lars Munk

Den nye rede, som blev bygget til sæson 2014, er benyttet igen i 2015. Desværre omkom ungen, da reden faldt ned i forbindelse med meget blæsende vejr omkring den 1. juni. Reden sad meget højt i en bøg, og flere af de grene, den hvilede på, var i forvejen visne.

8. Tystrup Sø, Næstved Kommune

Af redekoordinator Lene Smith

Tystrup-parret har igen i år haft ynglesucces. Vi ved med sikkerhed, at parret har fået to unger på vingerne – tilsyneladende en han og en hun. Der er flere gange set 3 juvenile i området, men vi tør ikke sige med sikkerhed, at de har fået tre unger. Ørnene ses jævnligt ved eller omkring Tystrup-Bavelsesøerne og trives godt.

Reden er i en gammel bøg, der ser sikker og stabil ud. Reden udbygges hvert år. Godt samarbejde med den lokale skytte.

10. Skarresø, Kalundborg Kommune

Af redekoordinator Jette Reeh

Gennem vinteren byggede ørnene på reden og forøgede højden væsentligt. Ynglesæsonen forløb planmæssigt uden forstyrrelser, og resultatet blev to unger, som nu kan ses flyve rundt i området eller siddende i træer i redeområdet. Observationsstedet ved Ankerpladsen har været flittigt besøgt af ornitologer og andre interesserede, og ud over ørnene har stedet givet mange andre fugle- og naturoplevelser, f.eks. synet af et rådyr, som svømmede over søen.

14. Haderslev, Haderslev Kommune

Af redekoordinator Helle Regitze Boesen

En ynglesæson som har været præget af ro, regelmæssighed, men nok ikke renlighed.

Mine besøg i havørne-skoven indskrænkede sig til nogle få besøg, blot for at konstatere at begge ørne var omkring reden. Ynglesæsonen har i år resulteret i 1 unge, som blev ringmærket om aftenen den 28. maj. Det blev så anden gang for Haderslev-parrets vedkommende. Ungen var en flot og sund hun på 4½ kg.

I ringmærkningen deltog den lokale skovfoged samt 2 forskere fra Århus Universitet. Ungen fik som den første i landet taget en blodprøve ligesom der blev indsamlet fjerprøver. De indsamlede materialer skal give en større forståelse for de danske havørnes sundhed, et projekt som er en del af et stort internationalt forskningsprojekt.

15. Nakskov Fjord, Lolland Kommune

Af redekoordinator Ole Friis Larsen

Årets resultat blev 2 udflyjende unger. Begge unger set flere gange på reden i løbet af foråret. Den ene af ørnene har tyske ringe med farvekode for 1999 og er formentlig samme ørn, som er identificeret på foto fra 2007, men der mangler stadig en aflæsning af talkode, før det kan endelig fastslås.

16. Bognæs, Lejre Kommune

Af redekoordinator Bent Bardtrum

Trofast vagtpost i trætop i yngleperioden. 2 unger fløj som sædvanlig fra reden omkring 1. juli. Meget få observationer efter udflyvningen.

17. Tærø/Stensby Skov, Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Jens Dithmarsen

For 3. år i træk fik havørneparret i Stensby Skov 3 unger, der alle klarede sig igennem det kolde og ustadige forår og kom på vingerne.

18. Lille Vildmose, Mariager Kommune

Af redekoordinator Tscherning Clausen

Allerede tidligt på året blev det klart, at parret havde fundet et nyt redested og var i fuld gang med redebygningen. Der er ikke meget trafik i Tofte Skov, men det kan alligevel undre, at reden er beliggende tæt ved den mest befærdede kørevej i skoven.

Reden blev jævnligt holdt under observation, og alt så ud til at forløbe vel. Der kunne som oftest ses en rugende fugl og mange gange også magen, der holdt vagt i nærheden.

I slutningen af maj måned blev der for første gang set en unge i reden, men først så sent som 26. juni blev det klart, at årets resultat var to unger.

I løbet af august måned har begge unger forladt reden og kan nu ses forskellige steder i skoven og fra fugleskjulet ved Toftesø, når de vover sig op over skoven eller ud over højmosen.

19. Rågård, Lolland Kommune

Af redekoordinator Michael Thelander

En unge ringmærket d. 31. maj. Ud fra ungens alder skønnes æglægningen at have været i slutningen af februar.

20. Midtfalster, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Bente Larsen

Ved besøg i redeskoven den 7. februar, måtte vi erfare at en brændesanker var i fuld gang med at skove træer ganske tæt på redetræet, mindre end 10 meter derfra. Det var lige nu ørnene skulle i gang med at restaurere reden, og vi frygtede at denne uro så tæt på redestedet, ville holde ørneparret væk. Da vi skuffede trak os tilbage, og tog et sidste kig til reden, minsandten om ikke der var 2 ørne i reden i gang med at parre sig. Vi fik kontakt med brændesankeren, som glad fortalte om hans oplevelser med ørnene, og at der selvfølgelig ikke blev arbejdet mere ved redetræet, før ynglesæsonen var slut. Det har han holdt.

Ynglesæsonen forløb herefter ganske som sædvanlig, og i begyndelsen af april, var der 2 unger i reden. I begyndelsen af august er der 2 flotte store ørneunger i luften i området omkring redeskoven.

22. Søhøjlandet I, Silkeborg Kommune

Redekoordinator Bo Ryge Sørensen

For 6. år i træk er er en ny generation af havørne fløjet fra reden i Det Midtjyske Søhøjland. Havørneparret havde i år valgt at forlade reden fra 2014 og havde etableret en ny ikke langt fra den. Valget var faldet på en 110 år gammel douglasgran og reden anbragt i ca. 44 meters højde, hvilket gør havørnereden til den højest beliggende i Danmark. Ingen tidligere fund er havørnereder er anlagt i denne højde. Ganske imponerende! Den nye redes størrelse og omfang gav anledning til en formodning om, at denne ikke kunne være anlagt i år, men at der måtte være tale om en rede parret havde bygget på gennem en længere periode og som sandsynligvis var påbegyndt sidste år og måske endda tidligere. Desværre for vores observatører var redetræet og redens placering, igen i år, anlagt i en bevoksning som umuliggjorde at følge aktiviteterne på reden uden at forstyrre fuglene. Alle observationer blev i stedet henlagt til at finde sted på behørig afstand af redelokaliteten, hvorfra man udelukkende kunne følge ørnenes til og fraflyvning af redelokaliteten. Den 24. april blev der for første gang observeret en gammel havørn medbringende føde til reden, og der måtte således være yngel i denne. Efterfølgende kunne det konstateres, at reden rummede 2 unger, der begge fløj fra reden ult. juni.

25. Solkær Enge, Kolding Kommune

Af redekoordinator Kurt Storgaard

Det rutinerede gamle par gennemførte deres 8. yngleår i træk med succes og fik 2 udfløjne unger.

Sæsonen forløb i år uden større problemer end dem, som lokale ørne-tilbedere og fotografer altid foranlediger, og som fuglene klarer i fin stil.

Ungerne klækkede ca. 10 april og fløj af primo juli, og er set jævnlige i redeområdet gennem august.

Afslutningsvis bør nævnes, at den berømte gamle bøgerede (2008-2011) gik tabt sidste år i en af stormene, der simpelthen nedlagde den enorme bøg!

26. Tissø, Kalundborg kommune

Af redekoordinator Gerth Nielsen

De 2 unger i år har levet godt, hele 7 gange har jeg set, at der er serveret ål fanget i Tissø. Også i år er ungerne her blevet ringmærket.

27. Langeland II, Langeland Kommune

Af redekoordinator Nis Rattenborg

Det gamle redetræ, som parret har anvendt med succes fra 2008 til 2014, væltede i september 2014. Primo februar var parret tilbage i skoven ved det gamle redested, hvor de på under to uger byggede en ny rede i en 40-50 årig bøg kun 90 meter vest for det gamle redested.

Der blev konstateret ørn på reden i rugetposition i slutningen af februar, og vi forventede, at alt gik vel. Da det nye redested ligger inde i skoven og ikke kan ses på afstand, kan reden ikke overvåges uden at ørnene forstyrres, og vi valgte derfor kun at observere en gang ugentligt.

Frem til ultimo marts så det normalt ud, men derefter sås begge de gamle fugle sidde i skovbrynet i længere tid.

Derefter sås parret sjældnere i området, og selvom de i en kort periode medio april igen var lidt aktive omkring reden og en enkelt gang sås flyve med bytte ind i skoven, var der ikke tegn på, at de genoptog rugningen.

28. Ormø/Glænø Fredskov, Slagelse Kommune

Af redekoordinator Connie Grubbe Jensen

Parret valgte i år at bygge rede nr. 4. Denne gang i udkanten af Glænø Fredskov

1. marts sås en ad. ørn ved reden, og 12. marts havde hunnen lagt sig, skovejeren blev informeret. Alt forløber planmæssigt, og den 15. april er begge havørne ved reden, deres adfærd tyder på, at der er unge i reden, hvilket et besøg 2 dage senere bekræfter. Efterhånden er skoven så tæt, at reden ikke længere kan ses fra offentlig sti. Ejer giver tilladelse til færdsel i et område, hvor reden kan iagttages, uden at ørnene forstyrres. Herfra kan det nu ses, at der ikke er bare en, men hele to unger i reden, og ved næste besøg er der minsandten hele tre unger. Herefter er livet omkring reden uden flere overraskelser. Der fodres, ungerne basker med vingerne, balancerer på redekanten, laver flyveøvelser, og ved et besøg den 29. juni, er kun to unger hjemme ved starten af mit besøg, den tredje er ude på en flyvetur, men lander snart atter i reden.

30. Møn, Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Bjarne Hemmingsen

Der var frygt for, at en af havørnene fra yngleparret var blevet skudt på øen Lindholm i Stege Bugt i sen vinteren. Netop Stege Bugt er at af parrets faste fourageringsområder. Hvis det var hanørnen fra yngleparret, der blev skudt, er der meget hurtigt kommet en ny han ind.

Omkring den skudte havørn er det mit indtryk, at politiet har efterforsket seriøst. Men som jeg forstår, har politiet måttet henlægge sagen på grund af manglende beviser.

Yngleforløbet, som var lidt senere end normalt, resulterede i én unge på vingerne.

31. Haraldsted Sø, Ringsted Kommune

Af Eilif Byrnak, biolog i Ringsted Kommune

Det gik skidt for Ringsted-parret i 2015. Hunnen blev fundet død under reden i maj og afleveret til DTU Veterinærinstituttet. Det var ikke muligt at fastslå dødsårsagen, fordi der kun var knogler, fjer og lidt hudrester tilbage. Der var ingen tegn på frakturer. Ørnen var ringmærket, venstre ben rød metalring S 587 og højre ben 23638 Vogelwart Helgoland, Tyskland. Reden blev undersøgt og fundet tom.

32. Alsønderup Enge, Hillerød Kommune

Af redekoordinator Jens Lykkebo

I år lykkedes det så for skovens ynglepar at få succes igen. Siden efteråret 2013, har der været uregelmæssigheder i forhold til at få etableret et fungerende par. Efter udskiftninger af minimum den ene af fuglene fra det oprindelige par, er der nu igen et fast ynglepar. Hannen er ringmærket, og vi har via gode fotos dokumenteret, at han stammer fra Tærø, hvor han blev ringmærket som unge i 2009. Hunnen er med stor sandsynlighed også en ny. De fik to unger på vingerne, som i juli blev forsøgt ringmærket, men det var umuligt at komme op til reden. Igennem sommeren har de gamle knyttet sig godt til hinanden og bygget på reden. Begge ungerne trives og er i området. Sjovt nok er der også to 2K-ungfugle som uden problemer holder til i og ved skoven, mindst den ene af dem er ringmærket. Vi har ingen formodning om, hvor de kommer fra.

33. Søjland II, Skanderborg Kommune

Af redekoordinator Jørgen Ballegaard

Parret har i vinterens løb bygget en ny rede, ligeledes i skovfyr, kun ca. 100 m fra den gamle. I begyndelsen af marts lå hunnen på den nye rede og 21. april sås to unger stikke hovedet frem over redekanten. Den 29. var det blevet til tre. Midt i juli sås to ungfugle flyve omkring i redeområdet, og i begyndelsen af august kredsede 1 over redeskoven.

35. Sorø, Sorø Kommune

Af redekoordinator Lene Smith

Parret ved Sorø har også ynglet i år med én unge på vingerne. Parret ses omkring Sorø Sø og søerne nord for Sorø.

36. Gødstrup Sø, Faxe Kommune

Af redekoordinator Bo Tureby

Parret benyttede samme rede som foregående år ca. 20 meter oppe i en douglasgran.

Æg blev lagt omkring 13. marts, klækning omkring 23. april.

Igennem to måneder mente vi, at der kun var en unge, men den 22. juni sås pludselig to unger i reden – dejligt, men noget overraskende.

Først i juli fløj de af reden, og i skrivende stund – 16. august – følges de pænt ad ved Gødstrup Sø, østlige Holmegaard Mose.

Havørn med gedde. Foto: Bo Tureby.

37. Skjern Enge/Borris Hede, Ringkøbing-Skjern kommune

Af redekoordinator Erik Mørk

Da Ole Pedersen og jeg d. 16. januar 2015 ville besøge reden, der blev anvendt i 2014, kunne vi konstatere, at den nu lå som en stor kvasbunke i skovbunden. Da vi havde set en af de gamle ørne komme flyvende med en gren i fangerne og gå ned i redebevoksningen, måtte der være påbegyndt bygning af en ny rede. Vi undersøgte kortvarigt redebevoksningen, men kunne ikke finde den nye rede. Den 8. februar blev den nye rede fundet, blot 20 meter fra den gamle rede.

Efter den kraftige blæst primo juli, blev reden besøgt d. 10. juli, hvor der blev konstateret én udvokset unge siddende i reden.

Ved et besøg i terrænet d. 1. august, fandt jeg ungen siddende på en træstub i et åbent område øst for redebevoksningen. Det var første gang, at ungen blev set uden for redebevoksningen.

38. Hyllekrog, Lolland Kommune

Af redekoordinator Uffe B. Nielsen

Deres historie er jo velkendt fra nettet (webcam-ørnene).

Første æglægning ultimo februar. Disse to æg blev som bekendt præderet af en husmår 20. marts. Æglægning i anden omgang 17. og 20. april. Disse æg klækkede 23. og 26. maj og to unger kom på vingerne midt i august.

40. Æbelø, Nordfyns Kommune

Af redekoordinator Jens Bækkelund

Ørnene valgte at benytte den samme rede som de seneste år nemlig i toppen af en skovfyr. Den 12. marts sås ørnen ruge, det kan den nemt have gjort i et par uger. Den 24. april sås to dununger i reden, og 12. juni var det to store unger, der sad på reden. Den 16. august sås en gammel ørn og to ungfugle på Gyldensteen Strand, så de har klaret det fint endnu en gang. Ørnene er set adskillige gange på Gyldensteen Strand året igennem, og de trækker altid mod Æbelø, når de forlader området.

41. Als, Sønderborg Kommune

Af redekoordinator Kaj Abildgaard

Trods mine besøg ved reden og søerne i dens nærhed har jeg ikke kunnet registrere ynglende ørn ved reden på Nordals.

42. Tranekær, Langeland Kommune

Af redekoordinator Claus Dalskov

Reden fra 2014 blæste ned i løbet af december 2014, men ørnene byggede en ny rede nøjagtig samme sted i løbet af januar 2015. Hunnen begyndte rugning i de sidste dage af februar og 12/4 sås hun fodre. Ingen unger kunne dog ses, da den nye rede har en dybere redeskål end sidste års rede. 1/5 sås 2 unger kortvarigt.

20/6 blev Tranekær ramt af et tordenvejr med hårde vindstød og ca. 80 mm regn i løbet af 4- 5 timer. Antagelig ved denne lejlighed har dele af reden forskubbet sig, og ungerne er faldet/blæst af reden. Ved et besøg i redeskoven sås en stor unge siddende på et stort træstød i udkanten af skoven næsten under reden. Der var rester af en blichøne på stødet, så ungerne er blevet fodret her. 27/6 sås begge unger ved træstødet. 30/6 sås 1 unge på træstubben og derefter sås ingen her. 6/7 sås en ad + en 1K flyve til overnatning nær reden.

Havørneunge ved resterne af en blichøne. Foto: Claus Dalskov.

43. Brøns Skov, Tønder Kommune

Af redekoordinator Kjeld Ottsen

Den 22. marts så jeg første gang havørneparret ved Brøns Mølle Sø, parret kredsede over søen efter føde og forsvandt ind i skoven.

Den 2. april gik jeg en tur ned langs søen lidt inde i skoven og kunne høre noget et stykke inde i skoven, pludselig så jeg en havørn som fløj ind i skoven og satte sig i et træ, lidt derfra kunne jeg se reden, det var et stort øjeblik.

Den 15. maj så jeg havørneungen for første gang på reden, et skønt syn, stor og kraftig unge. Ser den herefter den 12. juli, og den vokser, dejligt at det er lykkedes at få en unge på vingerne i Brøns Skov.

44. Genner, Haderslev Kommune

Af redekoordinator Lene Teppel Rasmussen

I starten af sæsonen observerede jeg rugende fugl, senere kunne det konstateres, at hunnen lå højt i reden, så det tyder på at ungen er klækket. Ganske glædeligt viste det sig her hen mod slutningen af sæsonen, at der er kommet to unger ud at flyve fra reden.

45. Wedellsborg, Middelfart Kommune

Af redekoordinator Ib Bager

For første gang i en årrække fløj der ikke unger af reden. I januar var reden besat. Hunnen lå højt i reden og var tydeligvis nervøs. Denne situation holdt sig til medio februar, hvor reden blev forladt. En øget generel viden om redens tilstedeværelse kan have været årsag til opgivelsen af reden.

Parret forblev dog i området. Wedellsborg Gods rapporterede, at der måske var en rede på Brandtsø, men dette har ikke kunne bekræftes, idet der ikke har kunnet skaffes sejlejlighed til øen.

Parret sås hele foråret hyppigt enkeltvis ved Føns Vangs Sø og siden primo juli ofte sammen.

46. Thy, Thisted Kommune

Af redekoordinator Bo Laursen

I januar- februar begyndte de 2 (det er svært at se om det er de samme fugle, eller om der er blevet skiftet ud) fugle at reparere reden.

Senere i foråret (marts- april) ses hunnen ruge, men sidst i perioden er det som om, de er væk, og forventningerne om at det efter 5 års venten skulle lykkes i år, falder drastisk. Men så i maj høres der lyde fra reden, og snart får man de første glimt af 2 unger! Ungerne er meget forskellige i størrelse, så de har sandsynligvis forskelligt køn og æggene er klækket med måske en uges mellemrum.

Hen over sommeren vokser begge unger godt, og midt i juli flyver den største fra reden - ugen efter følger den lille. Fra 1. august ses de ofte på Bygholm- engen.

47. Kertinge Nor, Kerteminde Kommune

Af redekoordinator Ivan Sejer Beck

2015 er parrets tredje ynglesæson, hvor rugningen i 2013 ikke gav noget resultat. I 2014 blev det til to unger, og også i år er der fløjet to unger fra reden.

Ørnene observeres første gang ved reden på ørnetællingsdagen den 25. januar, og rugningen påbegyndes omkring 1. marts. Parret trives åbenbart godt i den lille skov på trods af en del trafik tæt på.

48. Vorsø, Horsens Kommune

Af redekoordinator Jens Gregersen

Fra 23. februar var rugning eller æglægning påbegyndt i den samme rede som hidtil. Rugetiden forløb uden forstyrrelser; 2. april var der tegn på nylig klækning.

18. april blev der set 1- 2 unger og 23. april blev med sikkerhed set 2 unger, den ene betydeligt større og helt mørk, den anden stadig lys og markant mindre. Trods den store størrelsesforskel kom begge unger på vingerne. Den største var ude af skoven 15. juli og sad på en landtange på Vorsø Kalv. Her var en af forældrefuglene også; midt mellem dem spadserede en ræv forbi med rejst hale. Første gang begge unger blev set sammen var 5. august, også på Kalvspidsen. Herefter blev de jævnligt set sammen omkring Vorsø.

49. Lunkeris Skov/Hestehaveskoven, Svendborg Kommune

Af redekoordinator Poul Rasmussen

Stort set samme mønster som i 2014 hvor ørnene fra årsskiftet og et par måneder frem opholder sig tæt ved redestedet. Som sidste år ser det også ud til at parret går ret sent i gang med æglægningen, og på et tidspunkt ser det faktisk ud som om de har opgivet, da begge fugle i en kort periode ses et stykke fra reden.

Den 4. juni forsøger Lars Ulrich og Kim alligevel en ringmærkning og finder en klækket unge ca. en mdr. gammel samt et ikke- klækket æg.

Så årets resultat er 1 unge på vingerne.

50. Kippinge, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Leif H. Jacobsen

Ynglesæsonen 2015 lignede til forveksling de 3 foregående år. Æglægningen fandt sted første uge i marts, rugningen var tilsyneladende i gang 10. marts og 22. april så der ud til at være unge i reden. 6. maj kunne jeg se 2 unger. Alt forløb herefter planmæssigt til ungerne midt i juli forlod reden.

Det er således fjerde år af 4 mulige, at parret får 2 unger på vingerne, så det må siges at være et stabilt par.

Efterhånden er der mange, der har kendskab til redestedet, men alligevel har der ikke været nævneværdige forstyrrelser omkring reden.

51. Nysted, Guldborgsund Kommune

Af Lars Munk

Parret byggede igen en ny rede, deres fjerde. Denne gang i Aalholm Hestehave, en skov som de altid har benyttet til overnatning en stor del af året. To flyvefærdige unger er set på reden, som er godt gemt for indsyn, omkring 27 m oppe i en eg. Alt tyder på at disse, parrets unger nr. 2 og 3, er kommet på vingerne.

52. Sortemoen, Svendborg kommune

Af redekoordinator Morten Kristiansen

Parret blev set sammen i efteråret og vinteren, og alt gik som planlagt. Rugning gik fint og den ene ørn lå fast i reden. Da tidspunktet for ægklækning skulle ske cirka 10. april, skete der noget uforudsigeligt. Ørnen lå i reden 10. april og den anden ørn sad på gren ved siden af. Den 11. april var ørnene ikke at se, og de efterfølgende dage og uger er parret ikke set ved reden. Der er desværre ikke kommet unger i år, men parret holder til i og omkring Sortemoen, så vi krydser fingre for, at det var en enlig smutter/forstyrrelse.

53. Løgismose, Assens kommune

Af redekoordinator Per Michael Nielsen

Den gamle rede blæste ned i januar, en ny blev bygget i februar i nærheden, også i en topknækket gran. Den 4. marts begyndte rugningen, mellem den 10. og den 12. april er 2 æg klækket, den 11. maj ser jeg 2 unger i reden. Den 1. juli tager den ene unge første flyvetur, den 6. juli er begge unger udflyjne, den ene ses i redeområdet. Et godt ynglear, uden nogen form for forstyrrelser.

Den 11. juni afholdte jeg en ørnetur for lokalbefolkningen og for gæster på den lokale campingplads. Formålet var at give en god og spændende oplevelse til de 81 personer der mødte op, men også at påpege vigtigheden af beskyttelse af havørnene. Vi kunne se til reden på ca. 600 m afstand, se 2 store unger og hunnen der kom med mad, det var det absolutte højdepunkt den aften. Jeg har en klar fornemmelse af, at områdets befolkning har en følelse af, at her er der noget, vi ikke skal forstyrre, men passe på.

54. Ravnholt, Nyborg Kommune

Af redekoordinator Karl Top

Årets ynglesæson er gået lige efter bogen - endnu en dag på kontoret.

Ørneparret gik tidligt i gang med at udbedre den gamle rede, som ikke så ret godt ud efter sidste sæsons blæsevejr. Reden er nu pænt stor og virker mere stabil, så de er nok ved at lære det.

Rugningen begyndte omkring 1. marts, og jeg så unger første gang 4. april. Der er i år 2 unger.

Ungerne forlod reden midt i juli. Alle 4 ørne er siden set jævnlige i Ravnholt, men flyver også på længere ture for at fouragere.

55. Saltbækvig, Kalundborg Kommune

Af redekoordinator Uffe Seneca

Alt går godt i reden og der kan midt i april ses to store unger i reden.

27/5 reden kan ikke ses, jeg giver det urolige vejr skylden med regn og blæst.

1/6 reden kan stadigt ikke ses fra min obs. post. Grundlovsdag havde vi besøg af Kim Skelmosen og Lars Ulrik, ungerne skulle ringmærkes, vi fandt reden på jorden, og ungerne var væk, vi ledte med jagtlederens to hunde, uden resultat. Jagtlederen finder en stor unge 6/6 30 m fra den nedstyrkede rede, siddende på en træstamme på jorden. Så alarmerede jeg Kim og får gode råd, en bigballe af hø bliver bragt til stedet af lodsejeren, og ørnen bliver sat derop i håb om, at de gamle ørne kan finde den. Den er fuldfjeret, dog er vingerne kun 20 cm brede. Den var dog væk dagen efter, men 2 dage efter var den tilbage på sin træstamme. Jeg havde købt 3 sild, som blev skåret i småstykker og lagt på stammen, det tog ikke lang tid før silden var ædt. Jeg fik fiskeaffald fra en forretning som vi fodrede med, affaldet fra et nyskudt rådyr kom også på menuen. Den bliver ringmærket af Kim, og bliver sat på sin bigballe, med fiskeaffald. Så en morgen er den væk, den bliver igen søgt med 2 hunde, hvor den har siddet på en gren, og dagen efter er den igen på plads og får sine sildefileter.

Den anden unge blev fundet 20/6 siddende på udhustaget ved jagthuset, en bukkejæger fotograferer den, den har ingen ringe, og er derfor den anden unge, der vel er blevet fodret af forældrefuglene. Den er senere blevet set nord for skoven. 6/7 blev den set på engene i forsøg på at fange en ung gås. 16/7 forsøgte den at fiske i det lave vand.

21/6 fandt lodsejeren en ung ørn død i skoven 40 m fra bigballen. Der var kun krop og vinger tilbage, hoved og ben var væk, det kunne være den ringmærkede.

56. Stignæs, Slagelse Kommune

Af redekoordinator Jan Christian Kiel

Stignæs fik en unge i år. Ungen forlod reden allerede primo juni!

58. Rands Fjord, Fredericia Kommune

Af redekoordinator Kurt Hansen

Parret ved Rands Fjord kom tidligere i gang i år, og fik en unge på vingerne. Den forlod reden 14. juli og blev sidst set ved fjorden først i oktober.

Ynglesæsonen forløb uden problemer.

59. Filsø, Varde Kommune

Af redekoordinator Jens Rye Larsen og Karin Gustausen

I begyndelsen af marts blev der inden for 14 dage bygget en ny rede på Kirkeodde – altså på Aage V. Jensen Naturfonds ejendom.

Den 7. og 8. marts overnattede parret ved reden i Vrøgum, men 9. marts om formiddagen var de flyttet til Kirkeodde, hvor hunnen omgående lagde æg og påbegyndte rugningen. 17.-20. april klækkede æggene. Alt forløb tilsyneladende planmæssigt, så det blev besluttet at ringmærke de to unger. I den forbindelse kunne man konstatere, at de var et par underernærede skravl, og hanner begge to. Efter et stykke tid kunne vi se, at den ene lå død i reden. Den blev hentet ned og sendt til nærmere undersøgelse. Kort efter forlod den anden unge reden, før den var flyvefærdig. Den blev eftersøgt og fundet siddende i skovbrynet i modsat ende af den lille plantage. Forældrene var tilstede omkring den. Alligevel blev den senere fundet død. Også den indsendtes til nærmere undersøgelse.

60. Nordskoven, Frederikssund Kommune

Af redekoordinator Ole Friis Larsen

Der fløj mindst en unge ud fra reden. Reden er svær at overskue i forholdsvis tæt skovbevoksning, men den lokale skovfoged Jan Peter Andersen, har set en stor unge i reden.

61. Djursland/Rugaard, Syddjurs Kommune

Af redekoordinator Inger Folmer Jensen

Da yngleforsøget sidste år slog fejl, var det med stor spænding, at vi i år fulgte ørneparret. I januar måned blev begge fugle set bygge på samme rede, der ligger meget tæt ved offentlig vej. Igen i år forsøgte vi at få en afspærring i stand, men der var ikke opbakning til dette. I begyndelsen af marts måned var der tegn på æg i reden, og medio april var der tegn på unge, da hunnen blev set fodre. På daværende tidspunkt kunne ungerne ikke ses. Sidst i april måned blev hovederne af 2 unger set. Sidst i juni måned var ungerne klar til at forlade reden. Her i august opholder unger og forældrefugle sig stadig i området.

62. Arreskov Sø, Faaborg-Midtfyn Kommune

Af redekoordinator Erik Ehmsen

Heller ikke i år blev det til mere end æglægning i reden ved Arreskov Sø, uvist af hvilken grund blev rugningen ret hurtigt opgivet. Det er usikkert, om der er tale om samme fugle som sidste år.

63. Præstø Syd/Oremandsgård Skove, Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Sune Madsen

Jeg besøgte ynglestedet første gang ultimo januar. Der var de gamle fugle allerede på plads. Blev lidt bekymret først i marts, da der virkede lidt dødt ved reden, men 15. marts lå hunnen dybt i reden og rugetiden var i gang.

29. april sad to halvstore unger allerede på redekanten, og resten gik vist som det skulle inde i den tætte bøgeskov.

Oremandsgård gods har igen i år været hensynsfulde i deres drift af skoven, og der har været en god dialog. De er stolte og opmærksomme på deres ørnepar og indretter selv driften, så den forstyrrer mindst muligt. F.eks. blev der hentet tømmer tæt på redestedet denne vinter, men allerede i januar var det flyttet ude af syne for ørnereden, så sankernes arbejde ikke kunne ses af ørnene.

64. Dybsø, Næstved Kommune

Af redekoordinator Lars Christoffersen

Trods der gik lang tid inden parret gik i gang med at være aktive ved reden, lykkedes det i år at få to unger på vingerne.

De flyver nu rundt og nyder livet sammen med de to gamle ørne rundt om hele Dybsø Fjord.

I begyndelsen af maj kunne de to unger ses i reden, som de to gamle havde renoveret med lidt nye grene først i april.

Parret lever et meget stille og næsten skjult liv hele foråret og reden ligger således at det er vanskeligt at se om der er liv i den. Man kan ellers kommet tæt på reden og der er jagtaktiviteter 50 m fra reden. Det ser umiddelbart ud til ikke at betyder noget for parret.

Hele sommeren er territoriet skarpt adskilt fra Gavnøparret mellem Dybsø og Enø Overdrev ved Hestevåd mellem Dybsø og Karrebæk Fjord. Denne usynlig grænse bliver ikke overskredet, hverken af Gavnøparret eller Dybsøparret, men efter august ser det ud til at denne grænse er fjernet og alle fugle flyver nu og fouragere i begge fjorde.

Jeg har besøgt redestedet 4 gange i løbet af året og de er iagttaget jævnlige rundt om i området.

65. Isefjord, Lejre Kommune

Af redekoordinator Søren Grøntved Christiansen

Desværre heller ikke ynglesucces i år. Ørneparret blev set i redeområdet fra januar. Rugning konstateret første gang 22. marts og efterfølgende flere gange i begyndelsen af april. Ørn med bytte (hornfisk) blev set nær reden 1. maj, og dagen efter blev begge fugle set nær reden. Men ingen af dagene blev der set fugl på reden. Ingen ørne set på eller nær reden efter 2. maj. Positiv holdning til ørneparret hos ejer og jagtlejere.

66. Romsø, Kerteminde Kommune

Af redekoordinator Ivan Sejer Beck

Efter et første mislykket yngleforsøg sidste år, hvor en enlig unge døde, var det glædeligt, at det ved et besøg på øen den 30. maj kunne konstateres, at der var to fine unger i reden, og de er begge kommet på vingerne.

Tilsyneladende generes ørneparret ikke af sommermånedernes turistbesøg på øen – sikkert nok fordi trafikken primært går langs kysten, og de ”faste familier”, der af godset Hverringe lejer de få boliger, der er på øen, er sandsynligvis glade for og respekterer de flotte fugle.

67. Guldborg, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Flemming Olsen

Selvom det meste af reden stort set var styrtet ned på grund af storm i efteråret 2014, blev den genopbygget af de to gamle ørne. Omkring 20. februar er den færdigbygget, og den er blevet en del større end oprindeligt. Fra den 10. marts ligger de fast på reden, og 1. maj ser jeg første gang en unge i reden, og det blev ikke til mere dette år. Men den kom på vingerne og har det godt.

68. Nordvestlolland, Lolland kommune

Af redekoordinator Michael Thelander

Havørneparret byggede i løbet af vinteren ny rede ca. 100 meter fra den gamle rede. Den 8. juli blev 2 unger ringmærket. Ud fra ungerens alder skønnes æglægningen at have været i starten af april.

69. Ribe, Esbjerg Kommune

Af redekoordinator Michael Clausen

Parret sås gennem hele vinteren og foråret, hvor de sås bygge på en ny rede. Parret har ikke formået at få unger på vingerne. Helt ind i maj måned sås begge fugle komme med redemateriale.

Forventningerne til den kommende sæson er naturligvis store. Nu må det snart lykkes for parret at få unger på vingerne.

70. Skjoldenæsholm, Ringsted Kommune

Af redekoordinator Søren Peter Pinnerup

Der blev ikke til yngel i år. Ørnene er ikke set gennem store dele af ynglesæsonen, og ifølge skovfogeden er der ingen tegn på, at en gammel rede har været i brug.

71. Vest Stadil, Ringkøbing-Skjern Kommune

Af redekoordinator Hans Staunstrup

Efter at skoven blev ryddet op i løbet af vinteren, fortrak parret fra området efter et par måneder. Vi har ikke set dem med sikkerhed siden.

En finsk ørn huserer derude nu sammen med en ung ørn, så vi holder øje. Den finske har alderen, men den unge mangler at blive tør bag ørerne.

72. Sydtåsinge/Skovballe, Svendborg kommune

Af redekoordinator Erhardt Ecklon

I 3 år har der været bygget på reden i Skovballe Skov. I de år har vi haft mistanke til, at et havørnepar ville slå sig ned på det vestlige Tåsinge, og reden virkede så stor, at det måtte være en havørne rede; men først i år blev det til mere.

Den 4. januar stod begge de gamle ørne på reden, og fra den 19. februar lå der en havørn fast i reden. Havørneparret parrede sig på reden den 1. marts og den 18. april får jeg den første melding fra naboen til reden "at der fodres i rede". I perioden april-maj får jeg jævnligt meldinger om aktivitet på reden, idet reden er meget synlig fra vejen, og mange efterhånden har kendskab til yngleparret. Skovfogeden Klaus Jørgensen fortæller, at en meget stor unge fodres 1. juni. Sidste melding om ungen på reden er fra den 25. juni.

73. Vemmetofte Strandskov, Stevns Kommune

Af redekoordinator John Faldborg

Årets resultat blev 2 unger der blev flyvedygtige. Nyt ynglefund af et førstegangsynglende ørnepar. Begge fugle er ringmærkede, den ene formentlig med danske ringe, den anden med svenske.

74. Krakadals Sø, Gribskov, Gribskov Kommune

Af redekoordinator Per Ekberg

Den 7. marts bliver en ad. havørn set flyve lavt over Gribskavs nordlige del med stor græstot i fangerne. Samme sted den 9. marts ses et par havørne i territorieflugt, samt skrigende lavt over skoven. Den 10. april finder jeg reden 2 km øst for det først antagende sted. Reden, som er lille, er placeret i en 60-70 årig rødgran 15 meter oppe.

Æg klækker omkring 28. april. 2 unger i reden den 7. maj. Afspærring af området blev endelig fuldført d. 4. maj. Rigtig mange havørne interesserede fik derved et rigtig godt indkik til reden fra vestsiden af afspærringen.

Den 18. maj er der kun en unge tilbage i reden. Den 18. juli ses en unge flyve sammen med de adulte over redestedet. Den 28 juli ses ungen stadig ved redeområdet. Reden er næsten faldet ned.

75. Broløkke, Langeland Kommune

Af Erik Ehmsen

Henrik Mørup-Petersen, der har sommerhus på Langeland, opdagede et ørnepar i færd med at bygge rede i en af de sydlangelandske skove. Desværre lykkedes det ikke parret at få lagt æg i 2015.

76. Bøtø, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Simon Vikstrøm

Nyt par på Sydfalster. I foråret blev to unger set på reden, og siden blev mindst en af ungerne set flyvende i området.

77. Bodilsker, Bornholms Kommune

Af redekoordinator Jens Christensen

Bornholms første yngelpar af havørn, men resultatet blev desværre negativt. Reden blev fundet ved en tilfældighed under oprydning, plantning og videnskabelige forsøg i området i yngletiden, og den utilsigtede forstyrrelse kan måske være årsag til, at parret tilsyneladende opgav. Håbet er, at parret prøver igen på samme rede i 2016.

78. Ulkerup Skov, Odsherred Kommune

Af redekoordinator Palle Graubæk

Her kom der en unge på vingerne. Endnu et par med rede ud mod Isefjorden. Reden er bygget i en bøg på kanten af en skovmose.

79. Midtjylland, Guldborgsund Kommune

Af Erik Ehmsen

Mindst en unge kom ud at flyve. Der er måske tale om et par, der har ynglet gennem flere år på en hemmeligholdt lokalitet.

80. Hovslund, Aabenraa Kommune

Af redekoordinator Thorkild Juhl

Her i sommer fandt vi en ny rede med to store unger i en skov ved Hovslund i Sønderjylland. Reden er placeret i en fyr. Noget overraskende og alligevel ikke helt, da der de sidste par år jævnligt er set voksne havørne i grusgravområdet ved Rødekro, som nu udgør parrets territorium. Her så vi selv to voksne fugle kredse sammen i februar. Det er aftalt med ejeren, at der oprettes beskyttelseszone i forhold til aktiviteter og skovarbejde, dog uden skiltning, da redestedet ligger skjult. Begge unger var flyvende omkring 1. juli.

81. Østfalster, Guldborgsund Kommune

Af Benny Steinmejer

I begyndelsen af året sås et adult par sammen flere gange på denne nye lokalitet, hvor der ikke har været ynglepar af havørn før. I februar og begyndelsen af marts sås parret flyve med grene mod et bestemt område af skoven. På grund af løvspring lykkedes det imidlertid ikke at finde nogen rede. Parret ses jævnligt i området, men der er ikke set nogen unge eller unger i sommer og efterår, så det er sandsynligvis ikke lykkedes for parret at yngle med succes endnu. Efter løvfald er der i det sene efterår lykkedes at observere en rede i skoven i det område, hvor ørnene i marts sås med grene.

82. Tange Sø, Viborg Kommune

Af redekoordinator Karsten Hansen

Ørnene har optrådt som et ynglepar ved søen siden sensommeren 2014. Gennem de seneste 7-8 år er der observeret havørne regelmæssigt ved søen, såvel voksne individer som ungfugle. Først i 2014 har der været ørne, som har givet forhåbning om et ynglepar. Parret har rede i Palstrup Skov.

Ørnene har i år fået 1 unge på vingerne, lodsejeren Ole Philipsen har oplyst, at der oprindeligt har været 2 unger, men én unge er smidt ud af reden af ukendte årsager i formodentlig en alder af 3-4 uger. Ejeren mener, at det kan skyldes forstyrrelser fra skovgæster. Han oplyser, at han og skytten har haft fat i 4 personer, bevæbnet med kikkerter og kameraer, som var helt tæt på redetræet. Efterfølgende er der lavet afspærring af en del af skoven, som hindrer adgang til redestedet. Selve redestedet er ellers meget afsondret i skoven tæt ved Tange Å.

83. Djursland Nordvest, Norddjurs Kommune

Af Lars P. Johansson

I en ny rede på Djursland kom der to flyvefærdige unger. På grund af de mange uheldige episoder omkring Rugårdparret (nummer 61) har vi valgt ikke at give flere informationer om denne rede og parret.

84. Sydkysten af Lolland, Lolland Kommune

Af Erik Ehmsen

På en hemmelig lokalitet er der fundet en rede, hvorfra der i år mindst er kommet en unge på vingerne.

Ringmærkning af Havørn i 2015

Af Lars U. Rasmussen & Kim Skelmose

2015 er det 9. år med ringmærkning af havørneunger. Vi har tilsagn om ringmærkning fra 33 skovejere, men der er stadig en hel del reder, der ikke er tilgængelige.

Jeg vil gerne fremhæve redekoordinatorernes enorme betydning for at ringmærkningen kan finde sted på det bedst mulige tidspunkt for ørnene. Vi meget afhængige af oplysninger fra den enkelte redelokalitet. Det er jo dem, der har kendskabet til områderne og fuglene, og ud fra deres observationer af fuglenes adfærd, kan vi sammen skønne os til, hvornår rugning er påbegyndt og hvornår æggene klækkes. Derefter finder vi frem til, hvornår ungerne har den rigtige alder til ringmærkning.

I 2015 ringmærkede vi 12 unger i 8 reder (og besøgte yderligere 8 lokaliteter):

18. Haderslev, 28. maj:

Ringmærkning af 1 unge, ♀ 58 dage. Reden ligger 27 m oppe i kronen af en bøg.

19. Rågård, 31. maj:

Ringmærkning af 1 unge, ♂ 47 dage. Der lå desuden et uklækket æg i reden. Reden er bygget i en gammel høj pil.

49. Lunkeris Skov/Hestehaveskoven, 4. juni:

Ringmærkning af 1 unge, ♂ 38 dage. Desuden et uklækket æg i reden, som er identisk med sidste års rede i bøg.

26. Tissø, 5. juni:

Ringmærkning af 2 unger, 2 ♀♀ 58 og 62 dage. Reden er den samme som sidste års i en høj bøg.

59. Filsø, 8. juni:

Ringmærkning af 2 unger, 2 ♂♂ 47 og 52 dage. Reden ligger 13 m oppe på en topkappet skovfyr.

55. Saltbækvig, 9. juni:

Ringmærkning af 1 unge, ♀ 56 dage.

68. Nordvestlolland, 23. juni:

Ringmærkning af 2 unger, 2 ♀♀ 42 og 48 dage. Reden lå højt i en bøg i skoven lige op ad en gård.

38. Hyllekrog, 20. juli:

Ringmærkning af 2 unger, ♂ 50 dage og ♀ 58 dage. Reden i den samme asp som i 2014.

Vi har siden sidste ynglesæson modtaget ganske få genfund af danske ringmærkede unger:

- Den ældste unge i Søhøjlandet I i 2014 blev aflæst på "fiskepladsen" ved Lübeck i november 2014.
- Hannen i yngleparret ved Alsønderup Enge i år er en unge, vi ringmærkede på Tærø ved Møn i 2009.
- Den ene af ungerne fra Hestehaveskoven på Tåsinge i 2014 blev fundet død ved Brændegårdssøen, Sydfyn i august i år.

Fiskeørn. Foto: Vagn Donskov.

Fiskeørnen i Danmark 2015

Af artskoordinator Leif Novrup

Sammenfatning

Der blev for første gang registreret 5 par ynglende fiskeørne med rede. Men som sidste år kom kun to unger på vingerne!

En ny rede blev opdaget af skovens folk ved Stråsø Plantage i Vestjylland, og en pæn rede blev bygget og parring fandt sted, men mere skete der heller ikke. Sikkert et ungt par vi sætter lid til til næste år.

Parret ved den nye rede i Klosterheden fik to unger på vingerne, som det eneste i år. Men de tre gamle par i henholdsvis Klosterheden, Estvadgård Plantage og Gribskov fik alle begyndt mere eller mindre, men ingen unger kom på vingerne herfra. Den nye rede nær Flyndersø fra 2013 blev heller ikke i år besat af fiskeørne, men til gengæld besat af en grågås, som ynglede i reden.

Der er nu siden 2005 kommet mindst 31 unger på vingerne, og håbet er, at nogle af disse vil vende tilbage og danne nye ynglepar, som det er sket i Klosterheden.

For alle fem par gælder det, at rederne er placeret i øde områder, hvor kun få mennesker dagligt færdes.

Igen i år er der set oversomrende fiskeørne, hvis adfærd kunne tyde på ynglefund, men trods ihærdig søgen efter reder, blev ingen fundet.

Lokalitetsgennemgang

Flyndersø-området

Af redekoordinator Leif Novrup

Den gamle rede i Estvadgård Plantage: Den 1. april sås hannen flyve højt op over redeområdet i yngleflugt, for at styrtdykke ned mod hunnen som kom flyvende, og de legede sammen i luften. Den 18. april var reden bygget høj og stor, og hunnen påbegyndte rugningen. Den 27. maj var der muligvis unger i reden, men først den 13. juni så jeg 1-2 hoveder af dununger blive fodret af hunnen, der stod på redekanten. Den 20. juni sås små hvidlige klumper bevæge sig i reden og en vinge blev strakt. Men allerede den 29. juni var reden forladt. Ingen rester at se under reden. Måske kan det kolde og fugtige forår være skylden. Må stå hen i det uvisse. I sensommeren blev der bygget en frustrationsrede midt i skarvkolonien.

Den nye rede: Ingen fiskeørneaktivitet ved reden. Ingen fiskeørne set i området. Besat af grågåse som yngede i reden.

Stråsø-området

Af redekoordinator Leif Novrup

Den 20. april opdagede den hugstansvarlige skovfoged en fiskeørnerede i en plantage i Stråsø-komplekset og Vind Hede nær Lilleåen i Vestjylland.

Reden er bygget i toppen af en høj frisk gran (ædelgran?), hvor toppen er knækket af. Området er stormfældet og flere knækkede stammer står tilbage.

Den 25. april fik jeg forevist reden af en fotograf fra området, der nu havde fundet reden. En pæn stor rede sås og en fiskeørn kom til reden med grene. Fiskeørnene sås flere gange i den forløbne tid ved Lilleåen og ved et dambrug, hvor fotografen tog fotos af dem.

Den 27. maj så han en parring på reden. Men derefter blev de ikke set ved redestedet. Sikkert et ungt par med samme forløb som det nye i Klosterheden. Så vi sætter lid til næste år. De blev set i området hen til juli måned.

Klosterheden

Af redekoordinator Svend Aage Knudsen

Det var med spænding jeg imødeså 2015, idet der i 2014 var tilløb til 2 par ynglende ørne i skoven, det blev dog kun til 1 par.

Den gamle rede: Den 31/3 ankom hanfiskeørnen til den "gamle rede". Nogle dage senere havde den påbegyndt udbedring af reden. Medio april var hunnen ankommet og lå på reden. Den 26/6 var Leif Novrup med i skoven og vi iagttog reden, hvor begge ørne var tilstede. Ved besigtigelse primo juli var der tomt ved reden. Dog iagttog jeg en ørn svæve over området. Hvad der er sket, vides ikke. Måske har æggene ikke været befrugtede, måske har den store hornugle været omkring (der findes 2-3 par i skoven). Eller også har det kolde fugtige forår spillet en rolle. Den 21/9 opdagede jeg en nybygget rede 100 m bag den gamle i toppen af et udgået træ. En frustrationsrede. Vi håber på bedre held til næste år.

Den nye rede: Parret ved den nye rede ankom også ultimo marts, og medio april havde de påbegyndt udbygning af den lille rede fra 2014 og parret sig på reden. Primo maj var der æg i reden og rugning påbegyndt. Der blev udruget 2 unger. Den 3/8 besigtigede jeg reden, og da sad hunnen i reden og fodrede de flyvefærdige unger, medens hannen sad i et træ og iagttog. Den 10/9 var der 3 ørne i redeområdet, hvoraf den ene sad i et træ og parterede en fin bækørred. Reden er bygget helt oppe i toppen af en udgået gran og meget synlig. Mange mennesker har fulgt fiskeørnene - også fotografer. På et foto kan det ses, at hannen er ringmærket med en metalring. Den har dog ikke kunnet aflæses.

Der blev altså igen i år sat 2 fiskeørne på vingerne og i alt er der siden 2011 udruget 10 ørne i skoven.

Fiskeørn. Foto: Per Ekberg.

Gribskov

Af redekoordinator Luise Ekberg

Der ankom en fiskeørn (han?) til redeområdet i Vandmosen d. 4. april. De første mange dage sad den alene i området, og hver gang der var en overtrækkende fiskeørn, fløj den op og så ud som om den ville lokke den overtrækkende ned. Et par gange lykkedes det at få en fiskeørn helt ned over reden, men den skruede sig hver gang hurtigt op igen og forsvandt.

D. 10. april sås to fiskeørne på reden, men der sås kun én herefter indtil d. 28. april, hvor jeg kunne observere, at der var ankommet en fugl mere, og nogle observatører har skrevet i dagbogen, at de har set parring. Men det førte ikke til noget.

Jeg kan dog observere, at der er bygget en del til reden i løbet af sommeren.

Fra midt i juni har vi ofte observeret 3 fugle i området samtidigt. De to har siddet tæt sammen på en gren, og en anden har samtidigt siddet få meter fra parret. De har alle tre også flere gange siddet på reden.

Det er ikke lykkedes mig at identificere fuglene, da de ingen specielle kendetegn havde, og det var ikke muligt at skelne hanner og hunner, da deres brystbånd og undervinger ikke var markante.

Kongeørnen i Danmark 2015

Af artskoordinator Tscherning Clausen

Sammenfatning

Der har i år ynglet de sædvanlige tre par kongeørne i Danmark, som hver har fået en unge på vingerne. Der er dog tegn på, at et nyt par er ved at etablere sig et sted i Jylland.

Derudover har der kun været få iagttagelser af kongeørne i årets løb.

For at få klarhed over, hvor kongeørneungerne bliver af, efter at de har forladt yngleområderne, har Aage V. Jensen Naturfond sponsoreret et projekt, som har gjort det muligt at montere GPS-sendere på alle kongeørneunger i år og næste år. Ved samme lejlighed bliver de også ringmærket.

Lokalitetsgennemgang

Hals Nørreskov

Kongeørnene i Hals Nørreskov byggede ny rede igen og herfra ser kongeørneungen dagens lys primo april og dens udvikling følges herefter jævnlige. Den 1. juni får den store hun-unge, som den første kongeørn i Danmark, monteret GPS-sender. Den 31. juli og 18. august, hvor der er indsamling af bytterester, høres og ses ungen flyve fint i skoven. Unges ses første gang flyve over skoven 26. august.

Høstemark Skov

Kongeørneungen fra 2014 kunne ses i Lille Vildmoseområdet indtil den 2. februar.

12. februar blev ørnenes yngleområde besøgt, og det kunne konstateres, at den ene af ørnenes reder var blevet udbygget. Næste besøg fandt sted den 22. maj, hvor en overvejende dunklædt unge kunne ses i reden. Med henblik på at sætte GPS-sender på ungen var næste besøg den 2. juni, men det var for tidligt, så ungen blev blot vejet og ringmærket. Ved samme lejlighed blev der indsamlet byttedyrsrester. Først 20 dage senere blev der monteret en GPS på ungen og igen indsamlet byttedyrsrester.

Ungen forlod reden den 7. juli og blev første gang set flyve over skoven den 26. juli.

Tofte Skov

Ved vores første besøg ved kongeørnereden midt i januar var der ingen tegn på, at reden var blevet udbedret. Næste besøg havde vi 23. maj, hvor vi gik hen til den rede, der blev benyttet i 2014. Vi kunne staks se, at den ikke blev benyttet i år, men det gjorde heldigvis parrets anden rede. Efter nogen ventetid dukkede der en endnu dunklædt unge op.

Næste besøg var 1. juli, hvor vi skulle have en vurdering af, om ungen var stor nok til at få monteret en GPS. Da det var tilfældet, blev det besluttet, at det skulle foregå en uge senere.

Den 28. august var der indsamling af byttedyrsrester i området nær reden, og ved den lejlighed blev ørneungen set nær reden. Medio september opholder ungen sig stadig i redeområdet.

Vinterørnetælling: Mindst 346 ørne holder vinter i Danmark

Af Jan Skriver

Pressemeddelelse på www.dof.dk den 30. januar 2015.

Tag ud til en af Danmarks store søer eller lavvandede, fuglerige fjorde, og der vil være en rigtig god chance for at få en mægtig havørn i kikkerten.

I disse dage opholder mindst 342 havørne og 4 kongeørne sig i det danske landskab, hvor de store rovfugles ynglesæson så småt er ved at begynde.

Havørnene kan stort set opleves over det meste af landet, mens kongeørnen fortsat har en yderst begrænset geografisk udbredelse i Danmark. Man må i reglen til Østhimmerland eller Sydøstvendssyssel, hvis man vil se en dansk kongeørn.

Det viste forgangne weekends nationale midvintertælling af ørne, som Dansk Ornitologisk Forening (DOF) laver hvert år i januar/februar.

300-400 observatører var af huse for at spotte og bogføre Danmarks ørne, og der blev altså i store træk en ørn til hver.

- Vi havde på forhånd forventet et stort antal ørne i denne hidtil meget milde vinter, og det kom til at holde stik. Vejret var med os under det meste af tællingen, så ørnene var rimeligt lette at lokalisere. En smule snehvidt i landskabet gør det ofte lettere at få øje på de store mørke ørne, når de sidder i terrænet og skal spottes på lang afstand, siger Kim Skelmose, der leder Projekt Ørn i Dansk Ornitologisk Forening.

Størsteparten af de mange ørne, der netop nu opholder sig i det danske vinterlandskab, er formentlig Danmarks "egne" ørne, for i milde vintre opholder Nordvesteuropas ørne sig i reglen tæt på deres territorier.

Grønne vintre tvinger ikke så mange ørne fra vores nabolande til at besøge Danmarks isfri farvande, som det er tilfældet i langvarige, frosthårde vintre.

De seneste meget kolde og lange vintre resulterede flere steder i Østdanmark i koncentrationer af havørne på 10-20 individer på særligt føderige lokaliteter i januar-februar.

I år er der væsentligt færre ørne på de klassiske kernelokaliteter. Til gengæld er den geografiske spredning af havørnene stor, om end den sydøstlige del af Danmark fortsat huser de rigeste ørneterræner.

Ørnens Dag: Ørnene viste vingefang i perfekt dansk vintervejr

Af Jan Skriver

Pressemeddelelse på www.dof.dk den 5. marts 2015.

Engang var havørnen og kongeørnen fredløse og efterstræbte, i dag er de eftertragtede og fredede. De store vingefang er blevet publikumstræffere, når Dansk Ornitologisk Forening (DOF) indbyder til Ørnens Dag, og i år var 3.550 rovfugleentusiastiske danskere af huse for at spejde efter de store vingefang.

Med hjælp fra DOF's erfarne fuglekiggere fik publikum 52 havørne og 2 kongeørne at se i dagens løb.

- Det er fantastisk at mærke den store opbakning og dybe interesse, der i disse år omgiver ørnene. Folk er virkelig interesseret i at høre om rovfuglenes liv og den viden, vi i DOF har om dem, siger Kim Skelmosen, der er leder af DOF's Projekt Ørn, som for tiende år i træk sendte ørnedagen på vingerne.

De største besøgstal på de 17 lokaliteter, hvor DOF's guider pegede ørnene ud, kom på Jyllinge Havn ved Roskilde Fjord, hvor 400 deltagere så 4 havørne. Også i Lille Vildmose var der 400 besøgende på Ørnens Dag, og her overhalede kongeørnen den bredvingede havørn. To kongeørne og en havørn blev set i Vildmosen.

Både Stige Ø ved Odense og Arresø i Nordsjælland kunne notere et besøgstal på 350 mennesker. De så henholdsvis to og otte havørne.

Flest ørne pr. publikummer indtraf på Nyord Enge, da 55 mennesker "delte" 8 havørne.

Netop nu er de indfødte danske ørne i fuld gang med deres ynglesæson 2015, og hvis de seneste mange års trend fortsætter, vil ynglebestanden vokse. I 2014 var der i Danmark mindst 61 ynglepar af havørn, der dog ikke alle fik unger på vingerne, og tre par kongeørne.

Den milde vinter har betydet, at havørnene har optrådt geografisk meget spredt i det danske landskab, og der er set havørne stort set over hele Danmark de seneste måneder.

Der var mange besøgende på Jyllinge Havn på Ørnens Dag. Foto: Maya Schuster.

GPS-mærkede kongeørne: Unge danske kongeørne er fløjet til Tyskland

Af Jan Skriver

Pressemeddelelse på www.dof.dk den 10. december 2015.

- Det havde vi ikke regnet med. Det er yderst overraskende i forhold til de tanker og teorier, vi har haft i spil.

Sådan lyder det fra Tscherning Clausen, der er Dansk Ornitologisk Forenings (DOF) artscaretaker for kongeørnen i Danmark.

Han har fulgt kongeørnens status i Danmark siden slutningen af 1990'erne, da et par begyndte at optræde fast i Lille Vildmose i Østhimmerland, for med sikkerhed at yngle i 1999.

- Det har i flere år været en gåde for os, hvor de unge kongeørne bliver af, når de forlader deres yngleområder. I alt er der siden 1999 fløjet 34 unger fra rederne hos de tre par kongeørne, som i en årrække har ynglet fast i Østhimmerland og Sydøstvendssyssel. Men ungfuglene er stort set alle forsvundet mere eller mindre sporløst, siger Tscherning Clausen.

Følg ørnene via internettet

De tre danske kongeørneunger anno 2015 fra henholdsvis Tofte Skov, Høstemark Skov og Hals Nørreskov fik i sommer hver deres 80 gram lette GPS-sender sat på ryggen som en lille rygsæk.

Senderen, der er drevet af solceller, har over telefonnettet derefter afsløret, hvor de unge kongeørne er fløjet hen, og hvordan de har benyttet det danske landskab.

Det er lektor Anders Tøttrup fra Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, der er en del af Statens Naturhistoriske Museum, Københavns Universitet, som står bag forskningsprojektet i et samarbejde med Aage V. Jensen Naturfond. Fonden ejer de to lukkede skove Høstemark og Tofte, der hver især huser et par kongeørne.

På et kort kan alle danskere nu via internettet følge ørnenes ruter. Find kortet her: <http://macroecology.ku.dk/research/conservation/goldeneagle/>.

Men for at beskytte de sjældne rovfugle bliver de helt nøjagtige og timeaktuelle koordinater ikke vist. GPS-meldingerne giver dog et overblik over kongeørnernes bevægelser i landskabet fra dag til dag.

- Før de aktuelle GPS-meldinger fra Høstemark-ørnen og Tofte-ørnen kendte vi kun skæbnen for to af de mange danske kongeørneunger fra 1999 til i dag. Et år fløj en unge fra parret i Hals Nørreskov mod en højspændingsledning og blev dræbt i udkanten af Rold Skov. Og i 2008 blev ungen fra parret på Overgaard ved Mariager Fjord fundet stærkt forkommen ved Tønder nær den dansk-tyske grænse. De unge kongeørne, der forulykkede, var begge ringmærkede, derfor er vi sikre på deres oprindelse. Disse to sikre vidnesbyrd er set i bakspejlet med til at underbygge de aktuelle GPS-data, som tyder på, at de danske kongeørne er disponeret til at trække mod syd, siger Tscherning Clausen.

GPS-senderen på den unge ørn fra Hals Nørreskov har ikke sendt data, men ørnen skulle fortsat være i live.

Midt i nyhedsstrømmen fra GPS-senderne på ryggen af de to ørne, der opholder sig i Nordtyskland, er der udsigt til et fjerde ynglepar på en for kongeørne helt ny nordjysk lokalitet.

To kongeørne har i længere tid holdt til i Store Vildmose nord for Limfjorden. De ses ofte sammen i det flade, åbne terræn, som tilsyneladende er den biotop, som kongeørnen foretrækker i Danmark.

Rovfugleekspertter har tidligere forudsagt, er der burde være muligheder for flere par kongeørne i Thy, Hanherred, Vendsyssel og i de store hedeplantager i Midtjylland.

Også flere sydvestjyske heder synes umiddelbart at være oplagte yngleområder for kongeørne. Men indtil nu er yngleforsøg på disse potentielle lokaliteter udeblevet.

Ung Kongeørn. Foto: Jan Skriver.

► *Læs mere på www.dof.dk*

Dansk Ornitologisk Forening · Vesterbrogade 138-140
1620 København V · tlf. 33 28 38 00 · dof@dof.dk

